

Handlingsplan för en hållbar plastanvändning i Västerås 2022-2025

Antagen av kommunfullmäktige 2023-02-02

KS 2021/00021

2022-07-23

Innehållsförteckning	
Sammanfattning	3
Inledning	4
Vad är plast och varför den kan vara ett problem?	4
PLASTENS BESTÅNDSDELAR	4
PLAST OCH HÄLSA	4
PLAST, KLIMAT OCH MILJÖ.....	5
Definitioner.....	6
Vad styr arbetet med plastfrågan i Västerås?.....	8
INTERNATIONELL OCH NATIONELL NIVÅ	8
LOKAL NIVÅ	9
Nuvarande plastanvändning i Västerås stad.....	10
Handlingsplanens syfte	11
Avgränsningar	11
Handlingsplanens övergripande mål	11
Handlingsplanens fokusområden och aktiviteter.....	11
1. Medvetna inköp och smartare användning.....	12
2. Ökad materialåtervinning och sortering	14
3. Ökad kunskap om hållbar plastanvändning	15
Genomförande och uppföljning	16
Ansvar och organisation.....	16
Finansiering.....	16
Uppföljning	16
Vägledning kring plastanvändning	18
Vägledning för hållbar upphandling och inköp av plast	18
Vägledning för plast i förskola och skola	21
Vägledning för plast på kontor och andra arbetsplatser	23
Vägledning för plast inom vård och omsorg	24
Vägledning för plast vid events och konferenser	25
Vägledning för plastanvändning inom restaurangverksamhet	26
Vägledning för minskad användning av konstgräs och gummiastfalt	27

Program	uttrycker värdegrunder och förhållningssätt för arbetet med utvecklingen av Västerås som ort inklusive koncernen Västerås stad
Policy	uttrycker värdegrunder och förhållningssätt för arbetet i koncernen Västerås stad
Handlingsplan	anger strategier och konkreta åtgärder för att nå den politiska viljeinriktningen och fastställda mål på olika nivåer i organisationen
Riktlinje	säkerställer ett riktigt agerande och en god kvalitet i handläggning och utförande i koncernen Västerås stad

Sammanfattning

Plastmaterial förenklar vår vardag på många sätt men har också negativa effekter på klimat, miljö och människors hälsa. Denna handlingsplan innehåller mål och aktiviteter som visar hur Västerås stad ska arbeta långsiktigt för att uppnå en hållbar plastanvändning. Handlingsplanens övergripande syfte är att skapa en tydlig styrning och gemensamma prioriteringar för en hållbar plastanvändning i Västerås kommun. Handlingsplanen har inriktningsmål och aktiviteter inom följande fokusområden:

1. Medvetna inköp och smartare användning

Inom detta fokusområde strävar vi mot att ingen skadlig eller onödig plast ska förekomma i våra verksamheter. Här finns aktiviteter som handlar om att ställa krav i de upphandlingar som staden gör, att förbättra inköpsrutiner och höja kunskapen bland de som arbetar med upphandlingar och inköp samt att öka medvetenheten om de produkter som vi använder.

2. Ökad materialåtervinning och sortering

Målen inom detta område säger att vi ska ha goda möjligheter till källsortering i våra verksamheter och att vi ska skapa förutsättningar för att plasten som används kan materialåtervinnas. Aktiviteter för att uppnå detta är bland annat att utreda möjligheter till ökad plaståtervinning i Västerås samt att möjliggöra för alla stadens verksamheter att sortera sitt avfall rätt.

3. Ökad kunskap om hållbar plastanvändning

Ökad kunskap om plastens miljö- och hälsoeffekter bland såväl förtroendevalda och medarbetare som invånare är målet för detta fokusområde. I fokusområdet ingår främst kunskapshöjande aktiviteter såsom kommunikations- och informationsinsatser för att öka medvetenheten om en hållbar plastanvändning. Aktiviteterna riktar sig i första hand internt till förtroendevalda och medarbetare men även externt till leverantörer, kunder och invånare.

Denna handlingsplan innehåller även vägledningar som ska hjälpa de som köper in eller använder plast att göra det på ett sätt som bidrar till en hållbar plastanvändning. Vägledningarna finns längst bak i detta dokument och från hösten 2022 även på Västerås stads externa webb. Vägledningarna är skrivna så att de ska kunna läsas fristående.

Inledning

Kommunfullmäktige gav i Årsplan 2021 i uppdrag till kommunstyrelsen att ta fram en långsiktig strategi för en hållbar plastanvändning. En hållbar plastanvändning innebär att plast används på rätt plats i resurs- och klimateffektiva, giftfria och cirkulära flöden med försumbart läckage¹. Denna handlingsplan utgår från befintlig lagstiftning, strategier och mål på såväl nationell nivå som inom EU och globalt.

Västerås stad har under 2020 arbetat med projektet Plastbanta Västerås. Lärdomar från projektet, våra lokala förutsättningar, samt utgångspunkter i arbetet med en hållbar plastanvändning på nationell nivå har varit vägledande i framtagandet av denna handlingsplan.

Vad är plast och varför den kan vara ett problem?

PLASTENS BESTÅNDSDELAR

Plast började användas för ungefär 150 år sedan och är nu ett viktigt material i det moderna samhället. Varje år använder vi drygt 1,6 miljoner ton plast i Sverige och användningen ökar hela tiden. Under perioden 2010–2017 ökade den svenska plastanvändningen med cirka 300 000 ton per år.²

Plast kan användas till nästan vad som helst och dess egenskaper kan skräddarsys för olika produkter och behov. Plast kan exempelvis vara mjukt och formbart som genomskinlig plastfolie, eller hårt och beständigt som ett vattenrör. Det är ett billigt material och dessutom är det lätt, vilket gör det populärt både vid tillverkning, transport och användning.

Råvaran till plastmaterialet är nästan alltid råolja. Oljan raffinerar och delas sedan upp i mindre beståndsdelar (monomerer) som binds ihop till långa kedjor (polymerer). Förutom polymererna innehåller plast olika tillsatser som ger plasten de egenskaper den ska ha. Det är ämnen som gör plasten exempelvis mjuk, färgad, flamsäker, hållfast eller bakteriedödande. I en del plastprodukter finns nästan inga tillsatser medan det i andra finns stora mängder av olika ämnen, ibland mer än halva produktens vikt. Tillsatserna kan vara löst bundna till plastpolymeren och kan avges från plastprodukten och spridas till omgivningen.

PLAST OCH HÄLSA

Tillsatserna i plast kan läcka ut ur plasten och vara skadliga för människor. När tillsatserna avges kan de hamna på våra händer, i hushållsdammet, i luften och i vattendrag. Ämnena tas upp av kroppen via mag- och tarmkanalen, andningsvägarna och genom huden. En del av dessa ämnen har kända skadliga effekter på hälsan. De kan till exempel vara hormonstörande och

¹ [Plast \(naturvardsverket.se\)](https://naturvardsverket.se) 2022-01-20

² [Färdplan för en hållbar plastanvändning - Naturvardsverket.se](https://naturvardsverket.se) 2021-11-01

cancerframkallande.³ Barn är känsligare än vuxna eftersom ämnena kan störa de komplexa hormonella system som ska samspela för att säkra en normal utveckling.⁴ Redan under fosterstadiet exponeras barn för skadliga ämnen som passerar genom moderkakan och under spädbarnsåldern för ämnen som följer med bröstmjölken. Små barn exponeras också i större utsträckning än vuxna eftersom de kryper på golvet där damm samlas och undersöker sin närmiljö genom att tugga och suga på saker.

PLAST, KLIMAT OCH MILJÖ

Förutom spridning av skadliga ämnen påverkar plast miljön genom att den bidrar till utsläpp av växthusgaser, till nedskräpning och till spridning av mikroplaster.

Växthusgaser släpps ut både när plast tillverkas och om den förbränns när den blivit avfall, vilket är det vanligaste. Av de omkring 1,7 miljoner ton plastavfall som uppkommer årligen i Sverige går nästan 80 procent till förbränning med energiutvinning eller används som bränsle i industrin.

Av de plastförpackningar som sattes på marknaden i Sverige år 2020 var det 15,4 procent som kunde återvinnas till en ny plastförpackning eller plastprodukt. Samtidigt var insamlingsgraden 45,5 procent, en siffra som stigit med nästan 30 procent på fem år.⁵ Problemet med plast – och det som försvårar återvinningen – är att plasten kan anta så många olika former. Det finns tusentals varianter och en plastprodukt kan bestå av flera olika plaster eller plast blandad med andra material. Det pågår utveckling vad gäller teknik för återvinning och möjligheterna att återvinna plast förbättras varje år. Plastproducenterna har en viktig roll i detta, genom att välja rätt material i sina produkter och förpackningar kan återvinningsgraden förbättrats väsentligt. Både plastprodukter och återvinningsteknik är under ständig utveckling.⁶

Plast som inte återvinnas kan istället bli till energi. Vid förbränning med energiutvinning omvandlas energin i avfallet till framförallt el och fjärrvärme. I Sverige var utsläppen från förbränning av den fossila delen av avfallet i el och fjärrvärmesektorn 2,6 miljoner ton koldioxidekvivalenter år 2018, vilket var hälften av sektorns utsläpp. Enligt Naturvårdsverket kommer 5 till 10 procent av Sveriges territoriella växthusgasutsläpp från produktion och förbränning av plast. Att minska på den totala mängden plast, att öka andelen som går till materialåtervinning samt att byta ut fossil plast mot biobaserad eller återvunnen plast är viktiga åtgärder för att nå det nationella målet om netto-noll växthusgasutsläpp senast 2045.⁷

³ [Det här är plast - Kemikalieinspektionen](#) 2021-10-28

⁴ Kemikalieinspektionens handlingsplan för en giftfri vardag 2015 – 2017 slutredovisning

⁵ [Hållbarhet - Svensk Plaståtervinning \(svenskplastatervinning.se\)](#), 2022-01-20

⁶ [Därför ger plasten oss huvudvärk \(avfallsverige.se\)](#), 2022-01-20

⁷ [Förbränning av fossilbaserad plast behöver minska för att Sverige ska nå sina klimatmål \(naturvardsverket.se\)](#), 2021-11-05

Plastskräp är ett problem både på land och i vatten. Plast hamnar i naturen både avsiktligt, genom att människor skräpar ned, och oavsiktligt genom läckage från olika verksamheter så som avfallshantering. Att hålla efter nedskräpning kostar samhället stora summor varje år. Skräpiga platser är också ett socialt problem då de ofta upplevs som otrygga. I sjöar och hav är plast ett av de största hoten mot den biologiska mångfalden; när vattenlevande djur får i sig mikroplaster leder det till negativa effekter på födointag, tillväxt, fortplantning och överlevnad. Mikroplaster kan spridas genom slitage av till exempel bildäck och konstgräsplaner, vid tvätt av syntetiska textilier och då större plastskräp bryts ned.⁸

EN HÅLLBAR PLASTANVÄNDNING

För att minska belastningen på jordens resurser behöver vi använda plast mer resurseffektivt genom att minska onödig plastanvändning och bättre ta tillvara den plast som redan är producerad.

Naturvårdsverket har tagit fram en nationell färdplan för en hållbar plastanvändning som pekar ut områden som är särskilt viktiga att arbeta med. Enligt färdplanen innebär en hållbar plastanvändning att rätt plast används på rätt plats, i resurs- och klimateffektiva, giftfria och cirkulära flöden med försumbart läckage.⁹

En stor del av den plast vi använder består av engångsartiklar och förpackningar som har en mycket kort livslängd. Istället för att tillverka, köpa och sedan slänga plastprodukter behöver plasten bli en del av den cirkulära ekonomin.¹⁰

Definitioner

Avfallstrappan

Avfallstrappan är en del av svensk lagstiftning och styr hur vårt avfall ska tas om hand. Avfallstrappan innebär att avfall hanteras enligt följande ordning: minimering (förhindra att avfall uppstår), återanvändning, materialåtervinning, energiutvinning och deponering.

⁸ [Mikroplast påverkar marint liv \(su.se\)](https://www.su.se/nyheter/2022-01-20/mikroplast-paverkar-marint-liv) 2022-01-20

⁹ [Naturvårdsverkets färdplan för en hållbar plastanvändning](https://www.naturvardsverket.se/nyheter/2022-01-20/naturvardsverkets-fardplan-for-en-hallbar-plastanvandning) 2022-01-20

¹⁰ [Engångsplast \(naturvardsverket.se\)](https://www.naturvardsverket.se/nyheter/2022-01-20/engangsplast) 2022-01-20

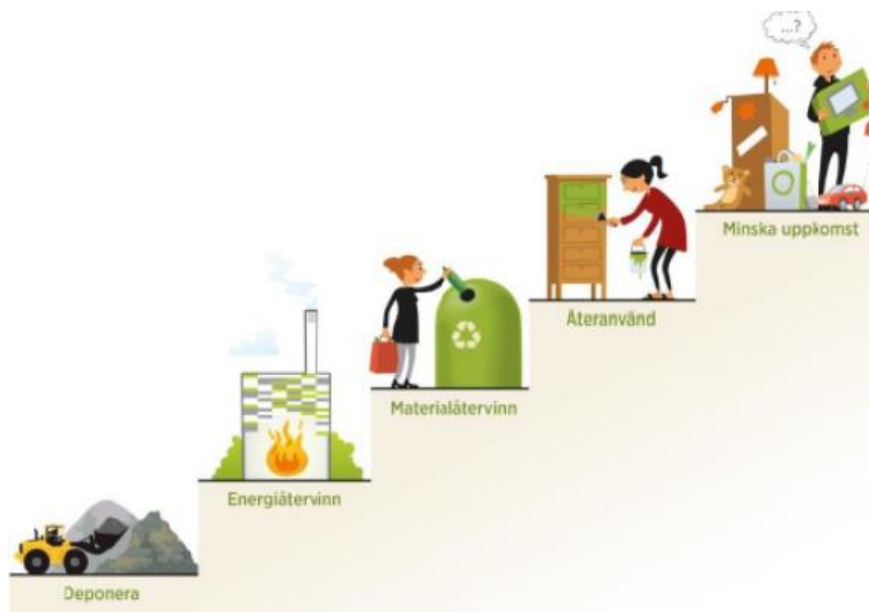

Bild 1. Avfallstrappan. Källa: Mälarenergi AB.

Biologiskt nedbrytbar plast

Biologiskt nedbrytbar plast kan bara brytas ned i industriella processer eller speciella kompostsystem. Nedbrytning sker inte i naturen eller i hemkompost, istället kan plasten brytas ned av mikroorganismer och deras enzymer. Undantag finns och gäller stärkelsebaserade plaster med begränsade användningsområden. Vid nedbrytningen bildas koldioxid och vatten. PLA-plast (polylactic acid) är ett exempel på en plast som är nedbrytbar under särskilda förutsättningar. Teknisk utveckling pågår kontinuerligt.

Fossil plast

Nästan all plast som tillverkas är gjord av fossila råvaror, framför allt olja. Fossil plast är den plast som har störst klimatpåverkan såväl vid produktion som vid förbränning.

Förnybar plast

Förnybar plast är tillverkad av förnybara råvaror som till exempel sockerrör, majs eller cellulosa. Förnybar plast har mindre klimatpåverkan än fossil plast. Sådana plaster kallas ibland "bio-" eller "grön-", till exempel bio-PE (polyeten).

Mikroplast

Mikroplast kan ha olika ursprung och kategoriseras ofta som primär eller sekundär mikroplast. Primär mikroplast är avsiktligt producerade små plastpartiklar, till exempel plastpellets som används som råmaterial i plastindustrin, skrubbmateriel, rengöringsmedel eller hudvårdsprodukter och granulat i konstgräsplaner. Sekundär mikroplast är sådan plast som bildas när större plast bryts ner eller fragmenteras. Detta sker bland annat vid nedskräpning, slitage av däck och vägmarkeringsfärg eller tvätt av syntetkläder. Sekundär mikroplast kommer även från båtbottnfärg.

Onödig plast

Plast som på ett enkelt sätt kan ersättas med annat material eller plastprodukt eller som egentligen inte är nödvändig för att uppfylla ett behov. Produktutveckling pågår kontinuerligt och definitionen av vilken plast som är onödig ändras därefter.

Oxo-nedbrytbar plast

I oxo-nedbrytbar plast har metallsalter tillsatts. Plasten bryts inte ned kemiskt utan omvandlas istället till mikroplaster som i sin tur riskerar att hamna i vår natur. Hundbajspåsar och plastkassar kan vara av oxo-nedbrytbar plast.

Särskilt skadliga ämnen

Särskilt skadliga ämnen (på engelska ”substances of very high concern”, SVHC) är ämnen som har allvarliga hälso- och miljöfarliga egenskaper. De kan till exempel orsaka cancer, störa fortplantningen och hormonsystemen eller ansamlas i levande organismer och vara mycket svårnedbrytbara. Dessa ämnen finns på den så kallade Kandidatförteckningen som är EU:s lista över särskilt skadliga ämnen¹¹.

Återvinningsbar plast

För att en plastprodukt ska kunna materialåtervinnas ställs en rad olika krav. Den bör endast bestå av ett enda plastmaterial. PET med plastklassningskod 1, polyeten med plastklassningskod 2 och 4 samt polypropen med plastklassningskod 5 är lättast att återvinna idag. Mörka plaster försvårar återvinningen varför plasten helst ska vara ljus eller transparent.

Återvunnen plast

Återvunnen plast är tillverkad av råvaror som tidigare varit en annan plastprodukt. Återvunnen plast har mindre klimatpåverkan än både fossil och förnybar plast. Produkter av återvunnen plast märks ibland med ett R framför plasttypen, till exempel R-PET.

Vad styr arbetet med plastfrågan i Västerås?

INTERNATIONELL OCH NATIONELL NIVÅ

De Globala målen enligt Agenda 2030 och Sveriges miljö kvalitetsmål innehåller flera olika mål som pekar ut riktningen för plastanvändningen i Västerås. Bland Agenda 2030-målen är det följande mål som har störst koppling till plast¹²:

- Mål nummer 3 – Hälsa och välbefinnande – säger att alla länder ska jobba för att minska sjukdomsfall till följd av skadliga ämnen.
- Mål nummer 12 – Hållbar konsumtion och produktion – pekar på att alla ska ha en ansvarsfull hantering av kemikalier och avfall.
- Mål nummer 14 – Hav och marina resurser – anger en riktning för att minska föroreningarna i haven.

¹¹ <https://www.kemi.se/lagar-och-regler/reach-forordningen>, 2021-12-16

¹² [Agenda 2030 | Globalportalen](#), 2022-01-20

Vi kan genom vår minskade och mer hållbara plastanvändning även bidra till att uppnå de svenska miljö kvalitetsmålen¹³. Vi behöver minska användningen av fossila material och minska spridningen av skadliga ämnen och mikroplaster för att uppnå våra svenska miljömål, bland annat:

- Begränsad klimatpåverkan: Halten av växthusgaser i atmosfären ska i enlighet med FN:s ramkonvention för klimatförändringar stabiliseras på en nivå som innebär att människans påverkan på klimatsystemet inte blir farlig.
- Giftfri miljö: Förekomsten av ämnen i miljön som har skapats i eller utvunnits av samhället ska inte hota människors hälsa eller den biologiska mångfalden. Halterna av naturfrämmande ämnen är nära noll och deras påverkan på människors hälsa och ekosystemen är försumbar. Halterna av naturligt förekommande ämnen är nära bakgrundsnivåerna.
- Levande sjöar och vattendrag: Sjöar och vattendrag ska vara ekologiskt hållbara och deras variationsrika livsmiljöer ska bevaras.
- Hav i balans samt levande kust och skärgård. Västerhavet och Östersjön ska ha en långsiktigt hållbar produktionsförmåga och den biologiska mångfalden ska bevaras. Näringar, rekreation och annat nyttjande av hav, kust och skärgård ska bedrivas så att en hållbar utveckling främjas.

År 2019 beslutade EU om ett nytt direktiv med huvudsakligt syfte att minska plast i haven och bidra till en mer cirkulär ekonomi. Direktivet kallas för engångsplastdirektivet och trädde i kraft sommaren 2021. De produkter som omfattas är bomullspinnar, bestick (gafflar, knivar, skedar och ätpinnar), tallrikar, sugrör, omrörare för drycker, ballongpinnar, produkter gjorda av oxo-nedbrytbar plast, samt livsmedelsbehållare och dryckesbehållare i expanderad polystyren (till exempel frigolit). I Sverige infördes direktivet i lagstiftning den 1 januari 2022. Förutom ovan nämnda förbud ingår även förbud mot plastkonfetti utomhus och engångsmuggar som innehåller mer än 15 % plast. Dessutom införs en ny nedskräpningsavgift på produkter som är vanliga vid nedskräpning (glass- och godispapper, våtservetter, fimpar och muggar) samt krav på att de som säljer snabbmat och dryck i engångsförpackningar också ska erbjuda ett flergångsalternativ. Vidare föreslår Sverige till EU-kommissionen att införa krav på att alla engångsförpackningar från 2030 ska innehålla minst 30 % återvunnen plast.

LOKAL NIVÅ

Kommunfullmäktige i Västerås stad har år 2021 antagit Program för ekologisk hållbarhet¹⁴. Programmet är långsiktigt och i detta dokument finns bland annat beslut om att staden ska:

- Vara en tydlig beställare av system för materialhantering som möjliggör att klättra i avfallstrappan
- Planera och projektera så att nybyggnation och renovering av byggnader som ägs av kommunen eller kommunalt bolag utförs med byggvaror och

¹³ [Sveriges miljömål \(sverigesmiljomal.se\)](https://sverigesmiljomal.se), 2022-01-20

¹⁴ [Program för Ekologisk hållbarhet.pdf \(vasteras.se\)](https://vasteras.se)

byggmaterial som är kemikaliesmarta och ekologiskt hållbara ur ett livscykelperspektiv

- Eliminera spridning av oönskade ämnen till vatten från den kommunala verksamheten
- Skydda luft, mark, vatten och människors hälsa mot utsläpp, föroreningar och skadliga ämnen genom ett effektivt tillsynsarbete
- Säkerställa resurseffektiv och hållbar konsumtion utan skadliga ämnen genom hela upphandlings- och inköpsprocessen

Vidare säger stadens Program för social hållbarhet¹⁵ att vi ska ha Goda livsvillkor utifrån individens förutsättningar och behov, genom bland annat en stärkt hälsa och motverkande av alla former av hälsohot. Andra handlingsplaner som kopplar till arbetet med en hållbar plastanvändning är bland annat Handlingsplan för kemikalier, Handlingsplan för yt- och grundvatten, Klimatplanen och Handlingsplan för Västerås stads konstgräsplaner.

Nuvarande plastanvändning i Västerås stad

Inom Västerås stad används plast på olika sätt inom de verksamheter vi bedriver. Staden har genomfört flera projekt de senaste åren som på olika sätt har bidragit till att minska på plast med skadliga ämnen och onödig plast. Bland annat har vi genom projekten Plastbanta Västerås, NonHazCity, Giftfri förskola samt Rent Västerås minskat produkter med skadliga ämnen i förskola och skola, minskat nedskräpning och på olika sätt minskat inköp och användning av engångsplast och plast med skadliga ämnen som kommer i kontakt med mat.

Fortfarande används dock en hel del plast med skadliga ämnen och onödig plast i våra verksamheter. Vissa produkter är nödvändiga för verksamheterna på grund av lagstiftning kring till exempel hygien och livsmedel, eller av arbetsmiljöskäl. Produkter kan också anses nödvändiga därför att verksamheterna inte känner till något alternativ. Det är även svårt för medarbetare som arbetar med inköp att veta vilken produkt de bör välja eftersom det idag finns många alternativ och otydliga märkningar i Västerås InköpsPortal (VIP). En kartläggning av inköp från år 2019 och 2020 visar att vi årligen handlar en relativt stor mängd produkter i plast, för både flegångs- och engångssyfte. År 2019 köptes plastprodukter för mer än 2,1 miljoner kronor och år 2020 ökade den summan till cirka 3,5 miljoner kronor som en följd av de extraordinära hygienkrav som ställts under pandemin. Under både 2019 och 2020 var det engångsartiklar som stod för den största delen av inköpssumman.

¹⁵ [Program för social hållbarhet.pdf \(vasteras.se\)](#)

Handlingsplanens syfte

Syftet med handlingsplanen är att skapa en tydlig styrning och gemensamma prioriteringar för en hållbar plastanvändning i Västerås kommun.

Avgränsningar

Handlingsplanen riktar sig i första hand internt i syfte att förändra och utveckla koncernens arbetssätt. I andra hand riktas aktiviteterna mot invånare i Västerås i syfte att öka kunskap och förändra konsumtion och beteenden. Denna handlingsplan har en förebyggande ansats för att minimera mängden plastskräp som uppstår. Handlingsplanen hanterar inte frågor om nedskräpning.

Hantering av konstgräs för elitfotboll ingår i en annan handlingsplan: Handlingsplan för Västerås stads konstgräsplaner. Handlingsplanen för Västerås stads konstgräsplaner kommer från och med 2023 även innefatta samtliga konstgräsplaner för motion och idrott. Det innebär vidare att konstgräsplaner som är till för motion och idrott ligger utanför denna plan och vägledning.

Handlingsplanens övergripande mål

Målet är att ingen plast med skadliga ämnen eller onödig plast förekommer i stadens verksamheter samt att skapa förutsättningar för en hållbar plastanvändning i Västerås kommun.

Handlingsplanens fokusområden och aktiviteter

Nedan redovisas handlingsplanens tre fokusområden och mål, indikatorer och aktiviteter för respektive fokusområde. Målen är av övergripande karaktär och konkretiseras genom indikatorer som används för uppföljning. Aktiviteterna är tidsatta och ska antingen genomföras kontinuerligt under hela perioden som handlingsplanen är giltig eller under ett eller flera specifika år.

Samtliga aktiviteter i denna handlingsplan är inriktade på de tre högsta stegen i avfallstrappan (se bild på avfallstrappan på sidan 7). Detta innebär att aktiviteterna syftar till att minska uppkomsten av avfall eller att skapa förutsättningar för återanvändning eller materialåtervinning.

1. Medvetna inköp och smartare användning

Målen för detta fokusområde är:

- Vi har minskat inköp och användning av plast med skadliga ämnen och onödigt plast.
- Samtliga upphandlingar värderas utifrån plastens påverkan på klimat, miljö och hälsa ur ett livscykelperspektiv.
- De plastmaterial vi köper in kan återvinnas och ingå i en cirkulär ekonomi.
- De som arbetar med eller beställer upphandlingar har tillräcklig kunskap om plast och alternativ till plast.
- De som gör inköp har fått information om vad som definieras som skadlig plast.

Indikatorer:

- Mängd plast som köps in årligen inom vissa varugrupper (inköpsinventering)
- Bedömning av användning av rutiner för upphandling och inköp
- Analys av innehåll i varor (stickprovskontroller)

Aktivitet	Ansvarig	Tidplan	Resurser/budget
1.1 Kontaktpersoner på alla förvaltningar får utbildning kring frågor om plast.	Kommunstyrelsen	Kontinuerligt	50 000 kr
1.2 Beställare av upphandlingar får information om hållbar plastanvändning.	Alla nämnder och styrelser	Kontinuerligt	20 000 kr
1.3 Säkerställa att det finns kompetens och resurser för att kravställa avseende plastfrågan i upphandling.	Kommunstyrelsen	Kontinuerligt	400 000 kr årligen
1.4 Arbeta för att minska onödiga plastartiklar i varuupphandlingar.	Alla nämnder och styrelser	Kontinuerligt	
1.5 Kontinuerligt inhämta extern kunskap.	Kommunstyrelsen	Kontinuerligt	
1.6 Föra dialog med marknaden i syfte att till exempel utveckla produkter och oberoende certifiering.	Kommunstyrelsen	Kontinuerligt	
1.7 Ta fram rutin för att ta in dokumentation om innehåll från varuleverantörer i samband med ordinarie avtalsuppföljning.	Kommunstyrelsen	2022	
1.8 Genomföra rutin för att ta in dokumentation om innehåll från varuleverantörer i samband med ordinarie avtalsuppföljning.	Avtalsägande nämnd	Kontinuerligt	
1.9 Utveckla och ta fram rutiner för användning av Byggvarubedömningen.	Fastighetsnämnden och Bostads AB Mimer	2022-2023	50 000 kr

1.10 Vägledningarna för en hållbar plastanvändning (i denna handlingsplan) tillämpas.	Alla nämnder och styrelser	Kontinuerligt	
1.11 Genomföra ett projekt för en mer hållbar materialanvändning riktat till textilslöjd.	Grundskolenämnden Skultuna kommundelsnämnd	2023-2025	60 000 kr årligen
1.12 Genomföra ett projekt riktat till vård och omsorg med inriktning på sjukvårdsmaterial.	Äldrenämnden	2023	50 000 kr
1.13 Aktivt arbeta för en minskad plastanvändning vid interna möten, konferenser och evenemang.	Kommunstyrelsen	Kontinuerligt	
1.14 Arbeta tillsammans med Västmanlandsteatern, Västmanlandsmusiken och Läns museet för att minska plastanvändning i deras verksamheter.	Kulturnämnden/ Kommunstyrelsen (via Stadshus AB)	Kontinuerligt	
1.15 Aktivt arbeta för en minskad plastanvändning vid publika evenemang.	Kulturnämnden och Nämnden idrott, fritid och förebyggande	Kontinuerligt	

2. Ökad materialåtervinning och sortering

Målen för detta fokusområde är:

- Öka andelen plast som kan gå till materialåtervinning och minska andelen som går till energiåtervinning.
- Alla verksamheter och arbetsplatser inom Västerås stads koncern har goda sorteringsmöjligheter inomhus och utomhus.

Indikatorer:

- Inköp av produkter i återvunnen plast eller plast som går att återvinna (kartläggning av utvalda produktslag)
- Andel arbetsplatser med sorteringsmöjligheter
- Andel plast som sorteras rätt i stadens verksamheter (stickprov två gånger under handlingsplanens genomförande).

Aktivitet	Ansvarig	Tidplan	Resurser/budget
2.1 Säkerställ att principerna och kraven i Vägledning för minskad användning av konstgräs och gummiasfalt tillämpas.	Tekniska nämnden och Miljö- och konsumentnämnden	2022-2024	
2.2 Kravställ att byggarbetsplatser inte ska sprida skräp.	Fastighetsnämnden	Kontinuerlig	
2.3 Gör tillsyn gällande hantering av plastavfall och spridning av plastskräp på byggarbetsplatser.	Miljö- och konsumentnämnden	2023	
2.4 Genomför riktade informationsinsatser till de verksamheter som använder plast som riskerar att spridas i miljön.	Miljö- och konsumentnämnden	2024	30 000 kr
2.5 Se över och åtgärda möjlighet till källsortering i alla hemkunskapsalar.	Grundskolenämnden Skultuna kommunstyrelsen	2022	30 000 kr
2.6 Se över och åtgärda källsorteringsmöjligheter i alla stadens verksamheter och arbetsplatser.	Kommunstyrelsen och Fastighetsnämnden	2023 och 2025	
2.7 Utred möjligheter till ökad plaståtervinning i Västerås med närområde.	Kommunstyrelsen	2022-2023	

3. Ökad kunskap om hållbar plastanvändning

Målen för detta fokusområde är följande:

- Beslutsfattare och medarbetare i Västerås stad har relevant kunskap om plastens effekter.
- Invånarnas kunskap om plastens miljö- och hälsoeffekter har ökat.
- Civilsamhällets kunskap om plastens miljö- och hälsoeffekter har ökat.

Indikatorer:

- Antal som tagit del av information
- Antal genomförda kommunikationsaktiviteter

Aktivitet	Ansvarig	Tidplan	Resurser/budget
3.1 Ta fram och sprida informationsmaterial med goda exempel för en hållbar och minskad plastanvändning riktat till förskola och skola.	Förskolenämnden, Grundskolenämnden, Utbildnings- och arbetsmarknadsnämnden, Skultuna kommunalnämnd	2022 och 2024	30 000 kr årligen
3.2 Publicera vägledning om hållbar plastanvändning.	Kommunstyrelsen	2022	
3.3 Sprida vägledning om hållbar plastanvändning.	Kommunstyrelsen	Kontinuerligt	
3.4 Genomföra informationsinsatser internt i kommunkoncernen.	Miljö- och konsumentnämnden	2023 och 2025	
3.5 Redovisa resultat från inköpsinventeringen årligen till Kommunstyrelsen, samt på externa webben.	Kommunstyrelsen	Årligen	
3.6 Uppdatera information om plast på Västerås stads externa webbplats.	Kommunstyrelsen	Årligen	
3.7 Tillhandahålla och sprida material för information på hemsidor och liknande till civilsamhället.	Kulturnämnden och Nämnden idrott, fritid och förebyggande	2022 och 2024	30 000 kr årligen
3.8 Genomföra informationskampanjer riktade mot allmänhet och konsumenter.	Miljö- och konsumentnämnden	2023 och 2025	30 000 kr årligen

Genomförande och uppföljning

Ansvar och organisation

Kommunstyrelsen beslutar om handlingsplan för hållbar plastanvändning och är ytterst ansvarig för att handlingsplanen genomförs. Stadsledningskontorets hållbarhetsenhet har ett beredningsansvar gentemot kommunstyrelsen. Processledningsgruppen för ekologisk hållbarhet fungerar som styrgrupp för framdriften av handlingsplanen.

Ansvar för implementering och framdrift av denna handlingsplan ligger på Barn- och utbildningsförvaltningen. För detta ändamål kommer en samordnare på halvtid på Barn- och utbildningsförvaltningen att finansieras genom en ramhöjning. En intern arbetsgrupp med tjänstepersoner från samtliga berörda förvaltningar och bolag skapas och träffas 3-4 gånger per år.

Finansiering

Om inget annat framgår så hanteras aktiviteter inom ordinarie ram. Arbetstid är ej räknad som en kostnad. Aktiviteter av dyrare karaktär beslutas i särskild ordning av den berörda nämnden. Summan av genomförandet av aktiviteterna i denna handlingsplan beräknas till ungefär 2,2 miljoner kronor, varav knappt 1,7 miljoner kronor bekostas av kommunstyrelsen. Nedan visas hur kostnaderna är fördelade per nämnd och per år.

	2022	2023	2024	2025	Totalt
Kommunstyrelsen	400 000 kr	470 000 kr	400 000 kr	400 000 kr	1 670 000 kr
Fastighetsnämnden		50 000 kr			50 000 kr
Grundskolenämnden	60 000 kr	60 000 kr	90 000 kr	60 000 kr	270 000 kr
Miljö- och konsumentnämnden		30 000 kr	30 000 kr	30 000 kr	90 000 kr
Nämnden idrott, fritid och förebyggande	15 000 kr		15 000 kr		30 000 kr
Äldrenämnden		50 000 kr			50 000 kr
Kulturnämnden	15 000 kr		15 000 kr		30 000 kr
Totalt	490 000 kr	660 000 kr	550 000 kr	490 000 kr	2 190 000 kr

Uppföljning

Denna handlingsplan kommer att följas upp årligen, både genom statusrapportering av aktiviteter och genom uppföljning av mål och indikatorer. Vid avrapportering ska respektive ansvarig nämnd rapportera in genomfört arbete till stadsledningskontoret. Stadsledningskontoret ansvarar för att sammanställa statusrapporteringarna, samt att tillsammans med berörda aktörer analysera resultatet av mål och indikatorer.

Flera aktiviteter som finns med i denna handlingsplan är sådana som syftar till att öka kunskap och därmed på sikt förändra ett beteende. Därmed gäller det att

arbeta långsiktigt med de aktiviteter som vi som kommun har rådighet över i vårt påverkansarbete. Det är även viktigt att följa forskning och ny lagstiftning inom plastområdet, samt omvärldsspana för att ta del av andras goda exempel. Vidare ska vi sträva efter att kontinuerligt utvärdera aktiviteter som görs för att kunna avgöra om insatserna ger önskad effekt.

Vägledning kring plastanvändning

Vägledning för hållbar upphandling och inköp av plast

En hållbar plastupphandling innebär att minska, återanvända och att tänka smart kring plast vid upphandling och inköp. Genom att arbeta strategiskt med upphandling och inköp kan vi minska klimatpåverkan från plast, minska avfallsmängderna samt bidra till en fungerande marknad för återvinning av plast och få ut mer hållbara lösningar på marknaden. I Västerås stads policy för inköp och upphandling står det bland annat att stadens arbete med inköp och upphandling ska främja en långsiktigt hållbar utveckling och att hållbarhetskrav ska ställas i alla upphandlingar. Alla inköp och upphandlingar ska genomföras i enlighet med gällande program för ekologisk hållbarhet och andra styrdokument.

Utgår från behovet och tänk nytt

Det är lätt att säga att onödiga produkter inte ska köpas in. Här är det viktigt att fråga sig vilket behov det är som ska fyllas. Kan behovet fyllas på annat sätt än med en plastprodukt? Ett exempel är ett behov av att täcka över mat vid förvaring i kylskåp. Det behovet kan lätt tillgodoses med plastfolie, men kanske går det istället att använda en fossilfri produkt som går att använda flera gånger, såsom burk av glas eller rostfritt stål eller en tallrik som lock. Här behöver vi bli bättre på att tänka nytt istället för att göra som vi alltid har gjort – och agera därefter.

Prioritering och miljöcertifiering

I kemikaliehandlingsplanen har vissa varu- och produktgrupper valts ut som prioriterade. Dessa produkter är sådana som vi använder mycket av och/eller som riskerar att innehålla skadliga ämnen och som man kan tänka till lite extra kring innan vi handlar upp eller köper in. Prioriteringen innebär att dessa ska särskilt beaktas vid upphandling och inköp och har sitt ursprung i Kemikalieinspektionens handlingsplan för en giftfri vardag. Flera av de prioriterade produkterna innehåller ofta mycket plast:

- Byggprodukter
- Textilier
- Inredning
- Elektroniska produkter
- Leksaker och annan utrustning för barn
- Produkter som avger mikroplast
- Material i kontakt med livsmedel

Miljöcertifierade produkter och varor ska alltid väljas i första hand. I upphandling av varor ska krav ställas att varorna inte får innehålla:

- ämnen som finns upptagna på gällande kandidatförteckning enligt den europeiska kemikalielagstiftningen¹⁶
- PFAS (högfluorerade ämnen)
- utfasningsämnen enligt Kemi:s PRIO-lista
- ämnen som är upptagna på ChemSecs SIN-lista

¹⁶ <https://www.kemi.se/lagar-och-regler/reach-forordningen>

Hur gör jag skillnad när jag handlar?

Du kan göra stor skillnad genom att tänka ett extra varv innan du handlar något. Ställ dig följande frågor:

1. Behöver jag verkligen köpa nytt?

Köp endast sådant som verkligen behövs. På så vis kan du minska mängden inköp av onödiga produkter.

2. Finns produkten i miljöanpassat material?

Ersätt plast med annat material, som till exempel trä, metall och porslin.

I Västerås stad har vi gjort en kartläggning av vilka plastprodukter som köps in och används i störst grad. Denna kartläggning visar att våra vanligaste plastflöden är:

- Sopkärl, soppåsar, plastsäckar
- Plastpåsar, sanitetspåsar
- Pennor, plastmappar
- Möbler, inredningsdetaljer, golv, färg
- Skoskydd, plasthandskar, blöjor
- Plastförpackningar, plastfolie, emballage, bubbelplast
- Livsmedelsförpackningar, plastmuggar, köksredskap, plastglas
- Leksaker, klätterställningar, fallskydd
- Gåvor av plast, ballonger

Checklista för användning, inköp och upphandling

Se även dokumenten på nästa sida och följ upphandlingsprocessen.

1. Ersätt med annat material

Välj annat material än plast, som till exempel trä, metall och porslin. Välj produkter som går att använda flera gånger istället för engångsprodukter, i den mån det är möjligt.

2. Välj återvunnen plast

Om du ska välja en plastprodukt, välj i första hand en av återvunnen plast. I och med att materialet redan är i omlopp så tillför den inte någon extra lagrad koldioxid till atmosfären och kan cirkulera cirka fem till sju gånger innan den är utsliten. PE (Polyeten) är den plast som efterfrågas mest av återvinningsmarknaden.

3. Välj förnybar eller biobaserad plast

Välj i andra hand plastprodukter av biobaserat material, exempelvis Bio-PE som är tillverkad av förnybar råvara. Den har samma struktur och funktion som fossil PE. Om fossil plast måste inhandlas, säkerställ att produkten innehåller så lite sammansatta plaster som möjligt för att förenkla återvinningen.

4. Undvik vissa produkter

De flesta produkter tillverkade av så kallad nedbrytbar eller komposterbar plast bryts ej ned i naturen eller hemkomposten, endast i industriell process. Undvik därför dessa där det är möjligt.

5. Välj bort vissa produkter helt

Produkter av PVC (polyvinylklorid) och PS (polystyren) bör aldrig väljas. PS kan innehålla hormonstörande ämnen och ska därför inte användas i kontakt med livsmedel.

Vill du veta mer om hållbar plastupphandling

Västerås stads policy

[Västerås stads inköps- och upphandlingspolicy \(reviderad 2017\)](#)

Som stöd för dig som upphandlar varor och tjänster finns material på

Upphandlingsmyndighetens webb

[Förbered hållbar plastupphandling | Upphandlingsmyndigheten](#)

Uppsala kommuns Vägledning för hållbar plastupphandling

[Uppsala kommun - Vägledning för hållbar plastupphandling](#)

Om du har frågor som rör upphandling och inköp kan du vända dig till

miljösamordnare på barn- och utbildningsförvaltningen naturskolan@vasteras.se

eller hållbarhetsstrateg på upphandlingsenheten upphandling@vasteras.se.

Vägledning för plast i förskola och skola

I förskolor och skolor finns många olika plastprodukter – och många gånger behövs de. För att minska på den onödiga plasten och undvika att vuxna och barn får i sig skadliga ämnen kan vi göra flera olika saker. Nedan finns några tips på sådant du kan göra för att minska på plasten i förskola och skola!

Lära och leka

- Minska antalet plastleksaker, speciellt leksaker i mjukplast. Rensa bort gamla leksaker och var extra uppmärksam på leksaker som luktar, klibbar eller känns feta.
- Europa har en sträng lagstiftning för kemikalier i leksaker. Välj därför produkter tillverkade i Europa.
- Vädra nyinköpta plast- och gummiprodukter.
- Alla leksaker ska vara CE-märkta. CE-märkning visar att tillverkaren garanterar att produkten uppfyller kraven i lagstiftningen. Kraven skärptes 2013, vilket gör att leksaker tillverkade efter detta år är säkrare än äldre.
- Använd textil av naturmaterial som bomull, linne och siden i syslörd och som lekmaterial. Ett tips är att återanvända tyg i så hög utsträckning som möjligt. Se upp med tyger som är behandlade med flamskyddsmedel, malmedel eller annan kemisk produkt.
- Utklädningskläder ska vara tvättbara och gärna i naturmaterial - undvik syntetmaterial, konstläder, skumgummi och plast.
- Skötbordsdynor och vilmadrasser ska bytas ut om de är gjorda av PVC.
- Undvik handskar av vinyl vid användning av engångshandskar. Använd hellre handskar i nitril.
- Använd och förvara leksaker och sportutrustning på ett så bra sätt som möjligt – så håller de längre.

Äta, värma och servera mat

- Använd bara produkter som är avsedda att komma i kontakt med livsmedel. Välj produkter märkta med ”glas och gaffel”-symbolen.
- Undvik att använda plast i kontakt med varm mat och var noggrann med vilka plastprodukter som används och i vilka situationer.
- Värm inte mat i plastkärl.
- Lär eleverna att använda produkter av annat material än plast i hemkunskapsundervisningen, till exempel skärbrädor av trä, rostfria bunkar, förvaringsburkar av glas och stekpannor av gjutjärn eller kolstål.

Se även Vägledning för kontor och arbetsplatser samt Vägledning inom restaurangverksamhet för flera tips och råd gällande plastanvändning inom förskola och skola längre ner i detta dokument.

Ta bort och byta ut plastprodukter

Vilken plast köps in på slentrian och vilken plast fortsätter ni använda för att ni alltid gjort det? Identifiera några sådana produkter och fundera på vad som kan köpas och användas istället.

Här är några exempel på artiklar som vi ofta har i våra förskolor och skolor. Vilka finns hos dig?

☐ Skoskydd	☐ Plastfolie
☐ Engångshandskar	☐ Portionsförpackningar för matfett
☐ Engångsförkläden	☐ Pennor
☐ Soppåsar	☐ Pysselmaterial
☐ Matavfallspåsar	☐ Laminatplast
☐ Sopsäckar	☐ Plastfickor och pärmar
☐ Papperskorgar	☐ Leksaker
☐ Köksredskap	☐ Ballonger
☐ Engångsmuggar	☐ Förvaringslådor
☐ Fryspåsar	

För dig som vill veta mer

Mer information finns i Vägledning för giftfri förskola.

[Västerås stads vägledning för giftfri förskola](#)

Om du är osäker på vad som ska köpas in eller vill resonera kring inköp och användning, kontakta gärna Barn- och utbildningsförvaltningens miljösamordnare: naturskolan@vasteras.se.

Vägledning för plast på kontor och andra arbetsplatser

I våra kontorsmiljöer finns många olika typer av plastprodukter. Här är några saker du kan göra för att minska på plasten på ditt kontor eller på din arbetsplats:

- Återanvänd de produkter som du har. Om du själv inte längre behöver dem, se till att de kan användas av någon annan.
- Fundera alltid noga innan du köper en ny produkt och ställ dig frågan om du verkligen måste köpa nytt, alternativt hämta nytt från kontorsförrådet. Detta gäller allt från plastmappar till datorer – det finns många skäl till att använda det vi redan har.
- Köp i första hand produkter som har en certifierad miljömärkning när du behöver köpa något nytt. För kontorsmaterial är det i första hand märkningarna Svanen, Bra miljöval eller EU-blomman du ska titta efter.
- Ta bort papperskorgen från din arbetsplats, och använd istället de gemensamma sopstationer där sortering är möjlig. Detta minskar förbrukningen av soppåsar och ökar sorteringen.
- Ta bort plastpåsen i sopporgen där det är möjligt och byt endast påse när det är nödvändigt. Använd soppåsar av papper eller annat material där det är lämpligt.
- Undvik att använda engångsprodukter på arbetsplatsen. Istället för plastfolie kan du använda en tallrik som lock, istället för plastpåse kan du använda en burk och istället för en engångsmugg kan du använda en vanlig mugg som du diskar.
- Välj om möjligt produkter i annat material än plast, till exempel trä, papper eller glas.

Produkter som kan bytas ut eller tas bort

Produkterna nedan är vanliga i kontorsmiljöer. Vilka använder du? Vilka skulle du kunna använda mindre av eller byta ut till annat material?

☐ Pennor	☐ Soppåsar
☐ Plastmappar	☐ Sanitetspåsar
☐ Pärmar	☐ Sopsäckar
☐ Pärmregister	☐ Engångsmuggar
☐ Laminatplast	☐ Köksredskap i plast
☐ Tejp	☐ Plastfolie
☐ Papperskorgar	☐ Portionsförpackningar för matfett

Vill du lära dig mer?

Gör mikroutbildningen om plast! Här får du lära dig mer om vad plast är och vad du kan göra för att minska på plasten i vårt samhälle:

[Västerås stads E-utbildning om plast](#)

Här kan du läsa mer om en hållbar plastanvändning:

[Hållbar plastanvändning \(naturvardsverket.se\)](http://naturvardsverket.se)

Vägledning för plast inom vård och omsorg

Plast är ett bra material som kan användas för att minska risken för smitta och för att klara höga hygienkrav i vården enligt gällande lagstiftning. Men eftersom plast ger upphov till stor klimatpåverkan och innehåller skadliga tillsatser är det viktigt att inte använda mer plast än vad som är absolut nödvändigt. Här är några exempel på vad som kan göras inom vård och omsorg för att minska på plastanvändningen:

- Använd så lite material som möjligt. Fundera över vilka situationer som inte kräver skyddsmaterial och använd inte mer skyddsmaterial än nödvändigt. Detta kan både spara på miljö och ekonomi.
- Se över era rutiner för att minska svinnet av plast, till exempel genom att ha bra hållare för plasthandskar så att de inte hamnar på golvet och måste slängas.
- Byt ut vissa engångsartiklar mot flergångsartiklar. Fundera över vilka produkter som skulle kunna användas flera gånger genom att de tvättas eller diskas istället för att bytas.
- Välj återvunnen eller förnybar råvara vid inköp av nya produkter i så hög urstäckning som möjligt. Välj alltid produkter som är miljömärkta (till exempel Svanen, Bra miljöval eller EU-blomman) när du beställer i VIP.
- Arbeta för en ökad materialåtervinning av förpackningar och andra produkter. Se till så att det finns sorteringsmöjligheter på de platser där det behöver finnas och se till så att du själv som chef eller medarbetare har den kunskap som krävs för att kunna sortera på bästa sätt.
- Tvätta syntetmaterial varsamt och inte mer än nödvändigt för att undvika spridning av mikroplaster till avloppssystemet. Använd tvättpåse för fleece och andra tyger av syntetiska material.

Här är några av de produkter i plast som brukar finnas inom vård och omsorg. Vilka använder du och vad skulle du kunna sluta använda eller använda mindre?

☐ Engångshandskar	☐ Köksredskap
☐ Engångsförkläden	☐ Medicinbägare
☐ Engångshaklappar	☐ Engångsmuggar
☐ Engångslakansskydd	☐ Fryspåsar och plastfolie
☐ Engångssittskydd	☐ Portionsförpackningar för matfett
☐ Skoskydd	☐ Pennor
☐ Papperskorgar	☐ Plastmappar och pärmar
☐ Soppåsar och sopsäckar	

Vill du veta mer?

Gör mikroutbildningen om plast! Här får du lära dig mer om vad plast är och vad du kan göra för att minska på plasten i vårt samhälle: [E-utbildning om plast](#)

Här kan du läsa mer om en hållbar plastanvändning: [Plast i vården \(naturvardsverket.se\)](#)

Vägledning för plast vid events och konferenser

Att anordna ett evenemang innebär inköp av produkter och tjänster – som i sin tur påverkar miljön och klimatet på olika sätt. Här är en checklista med tips på hur du kan planera för en mer hållbar plastanvändning på events och konferenser.

Planering

- Tänk efter vad som behöver köpas in. Ta fram en checklista och planera inköp utifrån behov och funktion. Se över vad som kan hyras eller lånas istället för att köpa nytt.
- Undersök möjligheterna till certifiering med Hållbart evenemang.
- Försök att se till att det finns en hållbarhetsansvarig för eventet, som kan planera och följa upp hållbarhetsperspektiven.

Resurssmart användning och minimering av engångsmaterial

- Samarbeta med leverantörer av mat och annan förtäring för att de ska minimera resursförbrukningen genom hela processen, till exempel vid förvaring av maten.
- Undvik individuellt inplastad förtäring i den mån det är möjligt. Givetvis ska hygienregler för transport och servering av livsmedel alltid följas. Om plast behöver användas som skyddsmaterial, använd så liten mängd som möjligt och helst förnyelsebar plast.
- Undvik engångsmaterial. Servera måltider och fika på flergångsmaterial när det är praktiskt möjligt. När engångsmaterial används ska det material som innebär minsta möjliga miljöbelastning väljas, till exempel återvunnet papper.
- Om du har give-aways på eventet: se till att de är miljö- och klimatsmarta. Undvik plast och använd istället naturmaterial såsom trä, bomull eller papper.

Sortering och återvinning

- Se till att det finns goda möjligheter till avfallssortering och att så mycket avfall som möjligt kan materialåtervinnas.
- I samband med matservering ska det finnas tillräckligt med avfallskärl och en tydlig hänvisning vad som ska slängas var.
- Se till att leverantörer använder återvinningsbara förpackningar eller design för återvinning.

Här kan du läsa mer!

Goda exempel från Upphandlingsmyndigheten

[Upphandling vid events och konferenser](#)

47 råd för socialt och ekologiskt hållbara idrottsevenemang

[Hållbara idrottsevenemang](#)

Läs mer om certifiering med Hållbart evenemang

[Hållbart Evenemang \(hallbartevenemang.se\)](http://hallbartevenemang.se)

Vägledning för plastanvändning inom restaurangverksamhet

Det främsta skälet till att plastbanta i restauranger är att vissa plaster innehåller kemikalier som är skadliga för vår hälsa och som vi lätt får i oss från plast som kommer i kontakt med mat. Men att minska på plasten inom restauranger innebär också givetvis att man gör en insats även för vårt klimat och vår miljö.

Här är en checklista med tips på hur du kan minska på plasten i restaurangen!

Laga och förvara mat

- Undvik plast i kontakt med varm mat. Varm plast släpper lättare ifrån sig skadliga ämnen, som hamnar i maten vi ska äta.
- Byt ut gamla, repiga och slitna plastprodukter. Välj hellre ett annat material som trä, rostfritt stål, glas eller porslin.
- Använd bara produkter som är avsedda att komma i kontakt med livsmedel. Välj produkter av plast märkta med ”glas och gaffel”-symbolen. Använd produkterna till det de är avsedda för.
- Undvik att förvara livsmedel som är sura eller feta i plastkärl. När feta och/eller sura livsmedel kommer i kontakt med plast släpper den lätt ifrån sig skadliga tillsatser.
- Byt ut alla stekpannor med non-stick-beläggning av teflon mot pannor i lättvikts gjutjärn, gjutjärn, kolstål eller rostfritt stål.
- Använd nitrilhandskar i de fall handskar behövs.
- Undvik plastfolie. Det går att använda behållare av glas, rostfritt stål eller porslin istället. Om du ändå behöver använda plastfolie – tänk på att använda en folie av polyeten och att undvika PVC-folie.
- Använd inte grovdisk med granulat mer än nödvändigt. Välj gärna biologiskt nedbrytbart granulat.

Servera och sortera

- Undvik engångsprodukter. Fundera över vilka engångsprodukter du använder och byt ut till flergångsprodukter i de fall det är möjligt. Kan du använda flergångsmatlådor och metallbestick till utflykten? Kan du erbjuda take-away-förpackningar i flergångsmaterial? Eller finns det annat alternativ till plast när du måste använda engångsmatlådor för exempelvis utflykter, take-away eller doggy-bag?
- Se till att ha en tydlig sopsortering för både restaurangpersonal och gäster.

Berätta att du plastbantar

Berätta för era kunder om de aktiva val som er restaurang gör! Försök att skapa ett engagemang bland dem som äter i restaurangen och berätta om hur kunderna kan hjälpa till att minska på plasten eller hur de kan bli bättre på att sortera och att minska nedskräpningen.

Vill du veta mer?

Läs våra faktablad som tagits fram av projektet NonHazCity

[Faktablad om skadliga ämnen i livsmedelsförpackningar](#)

Vägledning för minskad användning av konstgräs och gummiastfalt

Västerås stad ska bedriva ett strukturerat arbete för att minska den onödiga användningen av konstgräs och gummiastfalt.¹⁷ Materialen har i allt större utsträckning ersatt naturliga markbeläggningsmaterial som sand och gräs där det finns höga krav på att ytor ska vara tillgängliga och/eller stötdämpande, såsom vid offentliga lekplatser och på skolgårdar och förskolegårdar.

Ur ett klimat- och miljöperspektiv bidrar konstmaterialen till ökad total förekomst och spridning av skadliga ämnen och mikroplast, uppvärmning av utemiljöer, minskad biologisk mångfald, ökad risk för översvämning vid skyfall, ökade koldioxidutsläpp och stora mängder avfall när materialen byts ut. Försök med användning av konstmaterial på ytor som är svårtillgängliga ur skötselsynpunkt, såsom rondeller, har visat att ytorna inte är så underhållsfria som planerat. Skador på konstmaterial är också svårare och mer kostsamma att reparera jämfört med naturliga material.

BEGREPP OCH DEFINITIONER

I denna vägledning avser begreppet ”konstmaterial” markbeläggningsmaterial av plast eller gummi.

Konstgräs: En yta gjord av plastfibrer, med eller utan ifyllnad av löst granulat. Med konstgräs avses även hybridgräs som är en blandning av syntetfibrer och naturligt gräs. Materialet används främst på sportytor men förekommer även på lekplatser och andra ytor.

Gummiastfalt: Platsgjutet gummi, gummiplattor samt gummigranulat. Materialet används för att möta kraven på tillgänglighet och säkerhet (som fallskydd) på lekplatser men förekommer även på andra ytor. Gummi består liksom plast av en eller flera polymerer samt en rad olika tillsatssämnen. Polymererna kan antingen vara syntetiska eller naturliga.

Granulat: Små korn av plast eller gummi som används som ifyllnadsmaterial på konstgräsplaner och i fallskydd på lekplatser. Granulat används för att göra underlaget mjukt och ge svikt. Materialet kan vara tillverkat av till exempel återvunna bildäck (SBR), termoplast (TPE) eller nytillverkat gummi (EPDM).

Tillgänglighet: Att så många som möjligt ska kunna delta i samhället på lika villkor. Den byggda miljön ska kunna användas både av personer som har full rörlighet och av personer som använder till exempel rullstol. Även personer som har nedsatt syn, nedsatt hörsel eller nedsättning av andra orienteringsförmågor ska kunna använda den byggda miljön.

¹⁷ Västerås stads handlingsplan för kemikalier 2020-2025, antagen av kommunfullmäktige den 1 oktober 2020, dnr. KS 2019/01067

SYFTE OCH MÅL

Vägledningens syfte är att på ett strukturerat sätt lyfta frågan om konstgräs och gummi-asfalt i planerings- och underhållsprocessen för såväl nya som befintliga miljöer i Västerås med följande mål:

- Från år 2022 används vägledningen inom hela Västerås stad i samband med all planering, anläggning och allt underhåll av markbeläggningsmaterial vid nybyggnation och ombyggnation på stadens mark.
- Från år 2030 sker ingen nyanläggning av konstgräs eller gummi-asfalt, till förmån för tillgängliga och stötdämpande material som inte innehåller eller sprider skadliga ämnen och mikroplaster så länge tillgänglighet och säkerhet kan uppnås. Se avgränsning nedan gällande konstgräsplaner för motion och idrott.

Avgränsning

Användning av konstgräs på konstgräsplaner för fotboll regleras av handlingsplanen för Västerås stads konstgräsplaner, dnr.

2019/00357. Handlingsplanen för Västerås stads konstgräsplaner kommer från och med 2023 även innefatta samtliga konstgräsplaner för motion och idrott. Det innebär vidare att konstgräsplaner som är till för motion och idrott ligger utanför denna plan och vägledning.

TILLÄMPNING OCH UPPFÖLJNING

Vägledningen har tagits fram i samarbete med berörda förvaltningar och bolag inom Västerås stad och ska användas vid planering och anläggning av markbeläggning vid förskole- och skolgårdar, lekparkar och aktivitetsytor samt övriga ytor i offentliga utemiljöer såsom gångstråk, parker och rondeller. Det strukturerade arbetet för att minska användningen av konstgräs och gummi-asfalt omfattar förutom denna vägledning även att undersöka alternativa material, att kartlägga var konstgräs och gummi-asfalt finns i kommunen och att föra dialog med privata fastighetsägare angående konstgräs och gummi-asfalt.

Tekniska nämnden är ansvarig för att säkerställa att principerna och kraven i denna vägledning tillämpas, med stöd av miljö- och konsumentnämndens kemikaliesamordnare (aktivitet 2.1 i handlingsplan för hållbar plastanvändning).

På kort sikt handlar tillämpningen av vägledningen om att planera för minsta möjliga användning av konstmaterial samt att välja det på marknaden miljömässigt bästa alternativet med hänsyn till gällande funktionalitetskrav. På längre sikt handlar det även om att identifiera nya och alternativa material eller lösningar som kan ersätta användningen av konstmaterial. Vägledningens aktualitet och tillämpning följs upp årsvis i samband med rapporteringen av kemikaliehandlingsplanens åtgärder och i samarbete med berörda förvaltningar och bolag.

PRINCIPER FÖR ANVÄNDNING AV KONSTGRÄS OCH GUMMIASFALT

Användning av konstgräs och gummiastfalt för markbeläggning ska begränsas i största möjliga utsträckning. Det innebär att konstgräs och gummiastfalt inte ska användas vid nybyggnation eller ombyggnation när det är möjligt. Om det av funktionella krav gällande tillgänglighet och säkerhet inte går att använda naturliga material ska utformningen av ytorna planeras så att konstmaterial används i så liten utsträckning som möjligt.

Konstgräs och gummiastfalt ska aldrig användas till:

- Rondeller, refuger och andra ytor i offentliga miljöer utan krav på fallskydd
- Ytor med direktavrinning till Mälaren eller vattendrag

För att minska spridningen av mikroplast ska konstgräs med granulat som löst ifyllnadsmaterial aldrig användas på aktivitetsytor som omfattas av denna vägledning, vilket medför att uttjänt konstgräs från elitfotbollsplaner med granulat inte ska återanvändas vid anläggning av aktivitetsytor i bostadsområden. Även slitaget av gräsfibrer i uttjänt konstgräs bidrar till spridning av mikroplast.

Om konstmaterial anläggs ska följande principer tillämpas:

- Att krav ställs på materialens innehåll så att de miljömässigt bästa alternativen väljs och att skadliga ämnen undviks. Se lista med kemikaliekraV vid upphandling av konstmaterial för markbeläggning på vasteras.se.
- Att kostnaden för materialets hela livscykel, inklusive skrotning och destruktion, ingår i budgeten. En högre livscykelkostnad är motiverad om materialet är bättre för miljön.
- Att det finns en tydlig plan för hur materialet ska skötas, vem som ansvarar för utförandet och hur uttjänt material ska hanteras för att skadliga ämnen och mikroplast inte ska spridas till miljön.
- Att ytor runt konstmaterial utformas så att mikroplast fångas upp. Dagvattenbrunnar i anslutning till ytorna ska förses med filter så att mikroplast inte förs vidare till vattendrag.
- Vid byte av konstgräs eller gummiastfalt ska mottagningsbevis begäras för att försäkra att materialet tagits om hand på ett miljömässigt och lagligt sätt.

LAGSTIFTNING OCH STYRANDE DOKUMENT

Krav på markbeläggning regleras i ett flertal lagar och föreskrifter på internationell och nationell nivå, bland annat:

- Miljöbalken (MB)
- Plan och bygglagen (PBL)
- Barnkonventionen
- Skollagen
- Diskrimineringslagen
- Boverkets byggregler (BBR)
- Enkelt avhjälpna hinder (HIN)
- Tillgänglighet till allmänna platser (ALM)
- ISO SS-EN 1177 – säkerhetskrav

Lokalt för Västerås stad finns även koppling till ett flertal handlingsplaner och program, bland annat:

- Program för ekologisk hållbarhet
- Västerås stads handlingsplan för kemikalier
- Stadsbyggnadsförvaltningens riktlinjer för storlek och kvalitet på skol- och förskolegårdar
- Förskolenämndens riktlinje för lokalplanering av utomhusmiljöer för förskolelokaler
- Program för social hållbarhet
- Handlingsplan för Västerås stads konstgräsplaner

Dessutom har fastighetsnämnden fastslagit att universell utformning ska tillämpas, vilket innebär att det som uppförs ska fungera för alla i största möjliga utsträckning.

FÖRDJUPNING

Användning av konstgräs och gummiastfalt i Västerås

I Västerås förekommer konstgräs och gummiastfalt främst på offentliga lekplatser, förskolegårdar och skolgårdar men även på andra typer av allmänna aktivitetsytor samt på ytor utanför kontorsfastigheter, innergårdar i verksamhetsområden, parkeringar, refuger och i rondeller. En kartläggning av befintlig förekomst och omfattning av konstgräs och gummiastfalt (exklusive fotbollsplaner) via Kartportalen visar att det i Västerås finns totalt 78 ytor med konstgräs och gummiastfalt, varav 34 med konstgräs och 44 med gummiastfalt. Av dessa 78 ytor finns 44 på lekplatser och resterande 34 utspridda på förskolegårdar, skolgårdar, rondeller eller andra ytor.¹⁸

¹⁸ Resultatet ska tolkas med försiktighet då det kan förekomma ytor med konstgräs och gummiastfalt som inte lagts in i Kartportalen, dvs. ytorna kan vara fler än vad som framgår av resultatet.

Plast och gummi som bärare av skadliga ämnen

Plast är ett material som i stor utsträckning innehåller skadliga ämnen – kemiska tillsatser som används för att tillföra plasten olika egenskaper och som kan uppgå till så mycket som halva plastens vikt. Ämnena är inte bundna till plastens grundstruktur, polymererna, vilket innebär att de kan läcka ut till omgivningen.

Enligt Kemikalieinspektionen kan alla typer av granulat som används i till exempel gummiasfalt innehålla skadliga ämnen, varav vissa är så kallade särskilt skadliga ämnen.¹⁹ Det är ämnen som har så allvarliga egenskaper att Sverige och övriga EU anser att de ska fasas ut och på sikt inte får förekomma i varor som allmänheten kommer i kontakt med. Särskilt skadliga ämnen i granulat kan förekomma i polycykliska aromatiska ämnen (PAH:er), metaller, ftalater och flyktiga organiska ämnen. Kemikalieinspektionen avråder från att använda granulat som innehåller särskilt skadliga ämnen när nya konstgräsplaner och fallskydd ska anläggas och rekommenderar att befintliga ytor med granulat successivt ersätts för att minska den totala förekomsten av särskilt skadliga ämnen.

Skadliga ämnen sprids även med mikroplast – fragment av nedbruten plast eller primär mikroplast såsom granulat från konstgräsplaner. Förutom att föra med sig tillsatserna kan ytan på mikroplastpartiklar dra till sig skadliga metaller och organiska föreningar från omgivningen. Mikroplast sprids till haven via sjöar och vattendrag och halterna ökar närmare städerna. Det är dock svårt att identifiera toxiska effekter och att jämföra genomförda studier eftersom det ännu inte finns några standardiserade metoder för provtagning och analys av mikroplast i miljön.

¹⁹ <https://www.kemi.se/kemiska-amnen-och-material/konstgrasplaner-och-fallskydd>

VÄSTERÅS STAD

Kontaktcenter: 021-39 00 00

www.vasteras.se